

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет політичних наук

Кафедра політичних наук

Пропаганда та PR в сучасних політичних технологіях: порівняльний аналіз
ефективності

АВТОРЕФЕРАТ
дипломної роботи
на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

студентка VI курсу групи 631 (М)

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність: 052 «Політологія»

Фесенко Юлія Юріївна

Науковий керівник:

кандидат політичних наук, кафедри політичних наук

Громадська Наталя Анатоліївна

Миколаїв – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

На сьогоднішній день політичні технології стали невід'ємною частиною життя людей, незалежно від їх сфери професійної діяльності та інтересів оскільки їх вплив поширюється на всі сфери життєдіяльності суспільства. Це викликає потребу в належній обробці масиву даних, які генеруються кожного дня.

Актуальність теми обумовлена фактом перманентної необхідності у дослідженнях такої динамічної сфери як політика, зокрема політичних технологій, виявленні закономірностей їх успішності, пошуку нових методів взаємодії з суспільством і впливом на його думки та поведінку. Окрім цього, актуальність визначається роллю політичних технологій, яку вони відіграють у політичному процесі. Різноманіття існуючих сьогодні політичних технологій породжує інтерес не тільки до вивчення їх теоретико-методологічних відмінностей та особливостей а й до з'ясування їх ефективності реалізації на практиці.

Стан наукової розробки. За обсягом праць присвячених політичним технологіям, можна зазначити що даний феномен досліджувався досить всебічно. Так, загальній характеристиці сутності політичних технологій присвячені праці А. Нагайчука, А. Соловйова, Д. Видріна, В. Демидченка, І. Броннікова, М. Головатого, О. Шаброва, Т. Лукашиної. Політико-культурний аспект політичних технологій досліджували такі вітчизняні вчені як К. Ващенко та Л. Шкляр. Про сучасні політичні технології та їх різновиди писали А. Семенченков, Г. Авцинова, Г. Почепцов, М. Анохин, М. Журкін, П. Васильєва, С. Жильцов, Т. Луцина, О. Тимофєєв. Серед зарубіжних дослідників політичних технологій варто виокремити Г. Хесея, Д. Уайза, Р. Арон, Р. Гудин, Р. Неграйна, Конкретно дослідженнями пропаганди займались такі вітчизняні вчені як В. Волович, Л. Герасіна, М. Ожеван, О. Бойко, Ю. Шведа. Серед зарубіжних вчених, що досліджували феномен пропаганди А. Лі та Е. Лі та Г. Лассвелл. Феномену паблік рилейшнз, його

основним теоретико-методологічним аспектам присвячені праці А. Векслер, В. Королько, І. Альошиної, М. Валової. Паблік рилейшнз на практиці досліджували А. Ротовський, В. Моїсеєв, І. Вікентьєв, І. Яковлев. Паблік рилейшнз піддавався вивчею таких зарубіжних вчених як А. Сентер, Г. Брум, Д. Доті, Е. Бернайс, М. Валова, Р. Харлоу, С. Катліп, С. Блек. С. Кара-Мурза та Ф. Ламлі розкривали психологічний аспект технології пропаганди та PR. Еволюцію пропаганди та PR досліджували К. Дайтері та О. Обласова. В цілому, існує купа досліджень присвячених теоретико-методологічній базі політичних технологій, пропаганді та паблік рилейшнз зокрема. Але, жодне з них в повній мірі не розкриває питання ефективності тієї чи іншої технології на основі практичного досвіду, що немало важливо.

Враховуючи актуальність дослідження, попередні дослідження в цій області та відсутність досліджень щодо порівняння ефективності пропаганди та PR, мета роботи – на основі теоретико-методологічної та історичної бази розкрити ключові характеристики технологій пропаганди та PR, та запропонувати набір таких характеристик що на практичному досвіді сприяють їх ефективності та успішності.

Відповідно до мети, визначено наступні завдання:

- 1) Розглянути теоретичні основи вивчення політичних технологій, спектр та характер сучасних політичних технологій;
- 2) Розкрити загальні теоретичні відомості про поняття «пропаганда» та «PR», історію їх виникнення;
- 3) Розкрити конотаційний аспект понять пропаганди і паблік рилейшнз;
- 4) Розглянути практичний аспект використання технологій пропаганди та PR;
- 5) Здійснити порівняльний аналіз ефективності технологій пропаганди та PR та запропонувати підбір факторів, що позитивно позначаються на успішності реалізації кожної технології.

Об'єкт дослідження – пропаганда та PR в сучасних політичних технологіях.

Предмет дослідження - порівняльний аналіз ефективності пропаганди та PR в сучасних політичних технологіях.

Наукова новизна роботи. Вперше, на основі систематизації попередніх наукових досліджень, теоретико-методологічної та практичної бази удосконалено тлумачення термінів «політичні технології», «пропаганда», «паблік рилейшнз» та здійснено порівняльний аналіз ефективності технологій пропаганди та PR на науковому рівні. Запропоновано набір факторів, що позитивно впливають на успішність реалізації та подальшого функціонування і розвитку кожної технології.

В процесі дослідження використовувався комплекс як загальнонаукових методів таких як аналіз, синтез, індукція та дедукція, абстрагування та конкретизація, аналогія, так і спеціальних. Серед спеціальних:

1. Історичний метод – для дослідження еволюції політичних технологій та досвіду практичного використання технологій пропаганди та PR;
2. Порівняльний – для визначення якісної різниці між політичними технологіями а також при проведенні порівняльного аналізу ефективності;
3. Системний – для розгляду політичних технологій як складних систем;
4. Структурно-функціональний – для ознайомлення з елементами політичних технологій
5. Хронологічний – для встановлення послідовності подій що сприяли розвитку політичних технологій а також при наведенні прикладів практичного використання пропаганди та PR.

Апробація дослідження. Наукова робота була апробована на всеукраїнській студентській конференції «Могилянські читання – 2020» в рамках Регіонального громадського обговорення «Політологічний марафон: нові виклики політичної науки», організованого Асоціацією політологів Півдня «Ольвія».

Результати дослідження можуть бути використані для викладання таких дисциплін як «Паблік рилейшнз», «Сучасна порівняльна політологія», «Технології політичних досліджень», «Політичний аналіз і прогноз», для просвітницьких цілей людей що цікавляться даною тематикою, сферою політики та політичних технологій, а також слугувати базою для подальших досліджень модернізаційних процесів у сфері політичних технологій і їх впливу на політичну систему. Окрім цього, дана робота формує резерв для подальших порівняльних досліджень ефективності політичних технологій з можливістю більш глобального та змістовного їх порівняння.

Поставлені цілі визначають структуру дипломної роботи. Вона складається зі вступу, 3 розділів та 7 підрозділів, висновків та списку використаних джерел і літератури з 85 найменувань. Загальна кількість сторінок 88 з них основного тексту 79.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, основні завдання та методи які використовувалися при дослідженні проблематики. Також розкрито наукову новизну і практичне значення роботи.

У першому розділі «Теоретичні основи вивчення політичних технологій» визначено семантику поняття «політичні технології», причину їх появи, роль та характер сучасних політичних технологій. Розділ включає в себе два підрозділи.

У підрозділі 1.1. «Політичні технології: причина появи, етимологія та сутність» розкрито фактори що обумовили виникнення політичних технологій та об'єктивну необхідність у їх появі, етимологію поняття, а також, розглянуто різні підходи до визначення сутності політичних технологій та на їх основі сформовано авторське визначення. Проблематика поняття полягає у тому, що остаточно сформованого, узагальненого визначення поняття досі не існує через динамічний розвиток феномену

політичних технологій. Їх особливістю визначені постійний розвиток, удосконалення та здатність до адаптації.

У підрозділі 1.2. «Сучасні політичні технології, їх спектр та характер» розглядаються сучасні види політичних технологій, їх особливості та методика застосування. Визначено причину появи нових, сучасних технологій, а саме - сучасні умови і характерний для них процес технологізації в епоху пост інформаційного суспільства. Так, на фоні динаміки суспільних та політичних процесів, політичні технології значно розширили базу методів впливу, форми подачі інформації а також канали її транслявання. Відзначено, що в умовах сьогодення, всі, навіть «класичні», політичні технології перейшли на новий рівень. На цьому рівні існуючі технології шляхом поступової адаптації модернізували свою сутність, прояви та техніку взаємодії з суспільством.

У другому розділі «Теорія, історія і конотаційний аспект пропаганди та публік рилейшнз (PR)» розкрито такі об'єктивні складові пропаганди та PR як їх теоретичний аспект та історичний шлях від початку виникнення до сьогодення, а також суб'єктивна складова понять у вигляді їх конотаційного аспекту. Розділ складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Загальні теоретичні відомості про поняття «пропаганда» та «PR»» приділяється увага ключовим для роботи поняттям, розглядаються всебічні підходи до тлумачення термінів задля надання авторського визначення яке максимально охоплює всі складові таких багатогранних понять. Задля подальшого дослідження визначено основну відмінну рису між пропагандою та PR як правдивість повідомлень які транслюються суспільству відповідними особливими методами задля досягнення поставлених цілей і задач.

У підрозділі 2.2. «Пропаганда та PR: конотаційний аспект понять» шляхом аналізу психологічного аспекту понять розглядається їх суб'єктивна складова - конотація, - емоційне забарвлення, тлумачення, характер відношення і сприйняття їх суспільством на рівні особистого досвіду.

Визначено, що позитивне або негативне ставлення індивіда до технології не носить об'єктивного характеру і залежить від унікальних комбінацій поєднання типу мислення, уявлень, цінностей, теоретичних знань, практичного досвіду, рівня освіти й культури, а також середовища існування індивіда. На основі проведеного порівняльного аналізу понять на психологічному рівні, доведено, що об'єктивно неможливо визначити одну з технологій як більш або менш ефективну серед інших, більш або менш гуманну.

У підрозділі 2.3. «Історія пропаганди та PR» здійснено опір на практику застосування технологій та розглянуто на конкретних історичних прикладах еволюцію понять, зміну їх форм та методів взаємодії з суспільством і впливу на його думки та поведінку. Так, від античних часів, коли понять «пропаганда» та «PR» ще фактично не існувало, людству вже були необхідні та знайомі технології встановлення якісної комунікації з громадськістю. Наданий у розділі матеріал, на основі історичних прикладів, дозволяє зробити висновок про необхідність існування політичних технологій та значущість їх ролі, яка зростала від епохи до епохи і не втрачає своєї актуальності сьогодні.

У третьому розділі «Порівняльний аналіз ефективності технологій PR з пропагандою» розглянуті практичні випадки вдалого та провального застосування технологій пропаганди та паблік рилейшнз, на їх основі здійснене авторське політологічне порівняльне дослідження ефективності технологій, та надані висновки. Розділ включає два підрозділи.

У підрозділі 3.1. «Практичний аспект використання технологій» розглянуті успішні та провальні випадки використання пропаганди та паблік рилейшнз у політичній сфері чи із залучення політичних акторів. Даний підрозділ слугує практичною основою авторського політологічного порівняльного дослідження ефективності технологій, оскільки саме на базі реальних історичних випадків вдалось виокремити критерії що слугують

певними факторами впливу на успішність реалізації технологій та дозволяють оцінювати і порівнювати їх практичну ефективність.

У підрозділі 3.2. «Порівняльний аналіз ефективності технологій» здійснений авторський політологічний порівняльний аналіз ефективності пропаганди та PR за допомогою булевої алгебри. Керуючись практичними випадками та виокремленими на їх основі критеріями проведено дослідження, сформовано комбінації критеріїв що примножують успішність пропаганди чи паблік рилейшнз і підтверджено поставлену гіпотезу щодо успішності технології яка залежить від конкретних критеріїв і в той же час наявність інших критеріїв негативно позначається на їх успіху. Даний порівняльний аналіз ефективності, на основі кінцевих результатів, не тільки підтверджує теоретико методологічні засади й особливості кожної з технологій, надає підбір критеріїв що позитивно позначаються на успішності реалізації технологій, але й формує той факт, що об'єктивно ефективною серед інших технологією не можна назвати жодну із досліджуваних. Так, успіх та провал кожної залежить від сукупності безлічі унікальних умов та факторів. В якості підсумку порівняльного дослідження, зроблений висновок щодо вибору між двома технологіями, який має базуватися на аналізі основної цілі, наявних ресурсів і можливостей після визначення котрих, зручно підібрати яка з технологій має більше шансів на успішну реалізації конкретного проекту.

У ході наукового дослідження проблематики пропаганди та паблік рилейшнз у сучасних політичних технологіях та аналізі їх ефективності було зроблено висновки у яких узагальнено теоретичні відомості та практичні результати авторського політологічного порівняльного дослідження.

В ході написання дипломної роботи було виконано всі поставлені завдання і зроблено відповідні узагальнюючі висновки:

- 1) Розглянуто теоретичні основи вивчення політичних технологій, та визначено їх унікальність, необхідність у існуванні, що обумовлена роллю, які вони відіграють у політичному процесі й не тільки. .

Встановлено, що існування технологій впливу на суспільство породжене необхідністю встановлення якісної комунікації в суспільстві та з суспільством, задля реалізації потреб та інтересів як окремих особистостей, фірм, організацій чи установ так і суспільства в цілому на локальному та глобальному рівнях. Технології впливу на суспільство, формування та трансформацію громадської думки та поведінки, покликані реалізовувати інтереси як приватних осіб так і цілих груп і об'єднань. Політична сфера не стоїть осторонь технологій впливу на суспільну думку і активно користується ними задля реалізації власних цілей шляхом встановлення якісної комунікації. На основі проаналізованих визначень надане власне, загальне визначення політичних технологій, за яким, політичні технології - це сукупність логічно побудованих алгоритмів процедур, способів, методів і технік, спрямованих на досягнення конкретних політичних цілей та задач шляхом маніпулятивного впливу на суспільні думки й поведінку з відтворенням у процедурах політичних цінностей та принципів суб'єкта в процесі політичної діяльності. Для них характерним є ідеологічне підґрунтя, певний особливий характер, що вимагають майстерності у своєму виконанні. Кожен з компонентів поняття – політика та технології, за своєю сутністю, є динамічним процесом і знаходиться у постійному русі, адаптації до навколишніх умов та середовища, оновлені, а отже й політичні технології є такими, що не стоять на місці і удосконалюються й знаходять нові способи впливу на суспільство задля досягнення цілі.

2) Розкрито загальні теоретичні відомості про поняття «пропаганда» та «паблік рилейшнз», зокрема удосконалено їх визначення та встановлено основні відмінності між ними. Пропаганда – маніпулятивна форма комунікації, що сформувалась у певну технологію зміни станів до суб'єкта в цільовій аудиторії чи суспільстві в цілому, його цінностей, думок, поведінки та переконання, шляхом поширення знань, фактів, чуток та символів з метою їх трансформації у бажаному для обмеженого кола осіб напрямі. Паблік рилейшнз – це невід'ємна стратегічна соціально-

комунікативна функція управління, в основі якої зусилля направлені на зміну думок та поведінки суспільства з урахуванням його потреб та інтересів і їх ідентифікацією з цілями особи чи організації шляхом встановлення взаємозв'язку та взаєморозуміння. Основними відмінностями між технологією пропаганди та PR є їх розходження в цілях, задачах, методах реалізації. Для пропаганди характерним є завоювання і подальша активізація своїх прибічників, а також, збільшення їх кількості, забезпечення власного пріоритету у діалозі з використанням напівправди чи дезінформації. Для технології публік рилейшнз основною ціллю виступає досягнення згоди шляхом чесного, відкритого та ненав'язливого діалогу для досягнення порозуміння і формування прихильності.

3) Розкрито конотаційний аспект пропаганди та PR і зроблено висновок щодо їх суб'єктивного сприйняття на психологічному рівні з урахуванням власного досвіду і знань. Пропаганда та публік рилейшнз, окрім об'єктивно встановлених складових, містять й суб'єктивну - психологічну, а звідси й відповідне конотаційне забарвлення – емоційне ставлення до себе, позитивне або негативне. Конотаційний аспект залежить від індивідуального набору поєднання типу мислення індивіда чи групи осіб, уявлень, цінностей, теоретичних знань та практичного досвіду. Унікальні комбінації цих складових формують індивідуальне ставлення до технологій. Так, суспільна різноманітність формує різне стереотипне ставлення до одних і тих самих технологій, адже досвід минулого викликає певні асоціації, позитивні або негативні відчуття, які, в свою чергу, надають емоційного забарвлення опису того чи іншого феномена.

4) Розглянуто практичний аспект використання технологій пропаганди та PR, історичні приклади їх використання. Кожна з технологій пройшла складний еволюційний шлях від свого зародження, становлення та виокремлення у своєрідне мистецтво комунікації з громадськістю, маніпуляцію її думками та поведінкою. Розпочинаючи з примітивних форм взаємодії з суспільством, здійснення на нього маніпулятивного впливу

шляхом поширення рукописних листівок, зображень, театралізованих вистав, ігор, перформансів та громадських зборів, політичні технології постійно розвивались з метою пошуку нових, ефективних форм налагодження комунікації з громадою. Сьогодні політичні технології, пропаганда та паблік рилейшнз зокрема, сформувались як динамічні технології які продовжують удосконалюватися, поповнювати свій арсенал засобів, методів, прийомів та інструментів впливу на суспільство. Історичний досвід їх використання підтверджує їх необхідність існування і розвитку а також роль яку вони відіграють у політичному процесі здійснюючи свій вплив як на локальному так і глобальному рівнях.

5) Вперше, на науковому рівні, здійснено порівняльний аналіз ефективності технологій пропаганди та паблік рилейшнз на основі теоретичної інформації та практичного досвіду їх використання. Зокрема запропоновано підбір факторів що позитивно позначаються на успішності реалізації кожної; Систематизувавши теоретико-методологічну базу пропаганди та зв'язків з громадськістю, провівши порівняльний аналіз їх ефективності за допомогою булевої алгебри, підтверджено, що об'єктивно визначити одну з технологій як більш або менш ефективну неможливо, оскільки кожна з них має власний набір характеристик, засобів та методів використання, досвіду використання. Окрім цього, навколишнє середовище на яке екстраполюється технологія створює унікальні комбінації повтор яких неможливий, а отже, й ідентичність кінцевих результатів також. Здійснений порівняльний аналіз ефективності технологій слугує тому підтвердженням. Для кожної з технологій існують певні фактори, які в своїй сукупності позитивно впливають на успішність реалізації технології, а отже суб'єктивний вибір між технологіями має бути оснований саме на порівнянні потрібних ресурсів з існуючими та можливими до використання. Сформувавши ціль, визначивши наявні ресурси та можливості, вивчивши навколишнє середовище, суспільство, його думки, потреби і настрої можна

підібрати технологію яка за наявності всього вищеперерахованого матиме більше шансів на свою успішну реалізацію.

Тема має резерви які дозволяють доповнити роботу новими аспектами та дослідженнями. В рамках тематики, доцільним буде:

- 1) здійснити порівняльний аналіз усього спектру політичних технологій, задля зручності орієнтації у їх основних відмінностях;
- 2) доповнити порівняльний аналіз ефективності новими практичними випадками та критеріями;
- 3) здійснити порівняльний аналіз усього спектру політичних технологій.

Дана робота може слугувати перспективою для подальших досліджень порівняння ефективності політичних технологій, пошуку нових факторів та критеріїв на основі нового практичного досвіду.

ПУБЛІКАЦІЇ:

1. Фесенко Ю. Психологія понять пропаганда та PR: конотаційний аспект / Регіональне громадське обговорення “Політологічний марафон: нові виклики політичної науки”. Миколаїв, 21 січня 2021 [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://olvia.org.ua/public_discussion

АНОТАЦІЯ

Фесенко Ю. Ю. Пропаганда та PR в сучасних політичних технологіях: порівняльний аналіз ефективності. – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2021.

Динаміка розвитку політичної сфери, зокрема політичних технологій, викликає об’єктивну необхідність у їх перманентному дослідженні. Попри велику джерельну базу досліджень теоретичних аспектів пропаганди та

публік рилейшнз, до сьогодні не існує робіт присвячених порівняльному аналізу їх ефективності на основі досвіду їх практичного втілення.

Об'єктом дослідження є пропаганда та PR в сучасних політичних технологіях. Предметом дослідження став порівняльний аналіз ефективності пропаганди та PR в сучасних політичних технологіях.

У ході дослідження проаналізовані теоретичні об'єктивні аспекти понять пропаганди та публік рилейшнз, суб'єктивний аспект у вигляді конотації термінів, а також практичний досвід їх використання. На основі практичних випадків втілення технологій і виокремлених на їх основі критеріїв дослідження, проведено авторський політологічний порівняльний аналіз їх ефективності та надано загальні висновки до теоретичної і практичної частини роботи.

Ключові слова: політичні технології, пропаганда, PR, порівняльний аналіз ефективності, булева алгебра у політологічних дослідженнях.

SUMMARY

Fesenko Y. Y. Propaganda and PR in modern political technologies: a comparative analysis of effectiveness. - On the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of "master". Petro Mohyla Black Sea National University. - Mykolaiv, 2021.

The dynamics of development of the political sphere, in particular political technologies, causes an objective need for their permanent study. Despite the large source base of research on the theoretical aspects of propaganda and public relations, to date there is no work on comparative analysis of their effectiveness based on the experience of their practical implementation.

The object of research is propaganda and PR in modern political technologies. The subject of the study was a comparative analysis of the effectiveness of advocacy and PR in modern political technology.

The study analyzes the theoretical and objective aspects of the concepts of propaganda and public relations, the subjective aspect in the form of connotations

of terms, as well as the practical experience of their use. On the basis of practical cases of technology implementation and the research criteria selected on their basis, the author's political science comparative analysis of their efficiency is carried out and the general conclusions to the theoretical and practical part of the work are given.

Keywords: political technologies, propaganda, PR, comparative analysis of efficiency, Boolean algebra in political science research.